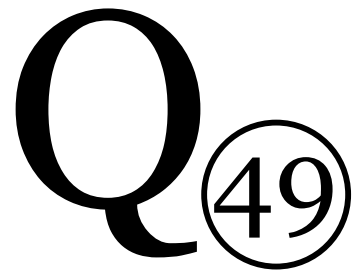

Q 49

pràctiques crítiques i emancipadores
en l'educació al llarg de la vida

A. Malysheva 2020

Quaderns d'Educació Contínua

pràctiques crítiques i emancipadores en l'educació al llarg de la vida

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Míla Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piusi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés (IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter

Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licínio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel i (MSU), Francese Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez i (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA), Eduardo Carbonero Martínez (epAlv), Magdalena Balle Garcia (CEPA Son Canals, Illes Balears), Maira Tavares Mendes (Universidade Estadual de Santa Cruz, UESB)

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua ☆ 49

Estiu 2023 · 18 €

Títol: El encuentro I
Autor: Angela Malyshava
Tècnica: Aquarel·la
Dimensions: 300x400 mm
Any: 2020

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

L'exploració de l'experiència com a pràctica emancipadora; límits, tensions i possibilitats

Clara Arbiol González • 5

Pràctica emancipadora crítica en l'educació al llarg de la vida (educació permanent)

Peter Mayo • 16

Itineraris històrics de l'Educació Popular en Amèrica Llatina: el seu cercle virtuós de política, cultura i pedagogies

Jorge Osorio Vargas • 22

Dimensió socialitzadora de les narratives a partir d'experiències i vivències de mares i pares

María Dolores Jurado Jiménez • 34

contínua

Què està en joc a les pràctiques "crítiques" i "emancipadores"? Reflexions des d'un materialisme pràctic

Antonio Benedito Casanova • 43

persones, territoris i experiències

Educació al llarg de la vida a Vallecas

Eduardo Cabornero Martínez • 65

Universitat al barri: una pràctica educativa d'educació ciutadana

Ángel Marzo Guarinos i Jessica Cabezas Alarcón • 76

Pinzellades de Murillo acolorixen l'educació permanent

Juan Carlos Bohórquez Márquez i Charo Bosch Rodríguez, • 83

Un projecte ApS per a reduir la bretxa digital de les persones majors

Ignacio Fernández Rull, Vicent Tortosa Edo i Francisco Fermín Mallén Broch, • 94

investigació

La consciència dual com element de la intervenció socioeducativa en Catalunya amb joves tutelats

Xavier Balart López • 105

arxiu

dialogica

Pràctiques crítiques i emancipadores d'educació permanent

Máira Tavares Mendes • 115

fotografies

Sebas Parra Nuño en acció 1 • 122

llibres

Miradas sobre la educació a lo largo de la vida. Investigaciones y experiencias

Ángel Marzo Guarinos • 131

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitzi el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

editorial

La formació inicial i permanent, així com l'autoformació en exercici, del professorat valencià en general i, també, del professorat específic de les iniciatives públiques, socials, cooperatives... d'educació i formació de persones joves i adultes immerses a l'àmbit d'educació al llarg de la vida, com les últimes CONFITEAS han senyalat, és manifestament millorable, molt especialment, si les primeres sols posen l'èmfasi en qüestions relatives a l'especialització-domini de les didàctiques i/o dels assumptes de les tasques organitzatives curriculars, amerades per aportacions pretesament (in)novadores. Les segones sols atenen a les variables d'especialització específica, fent derivar aquestes com l'element bàsic del quefer educatiu-formatiu i ancorant les funcions de les persones educadores en una simple actuació de persones treballadores, sense objecte ni obra, aprofundint en l'aguda tendència cap l'ordinarietat d'aquest subsistema i, a més a més, produint un efecte de vasta ordenació-classificació i/o infantilització de les persones joves i adultes participants, independentment de la seua funció en el camp de pràctiques educatiu-formatiu, sociocultural i polític. Malament podran bastir-se i fer brotar pràctiques crítiques i emancipadores que busquen l'apoderament de la ciutadania en general i de les dones, joves, persones adultes... en particular.

I l'autoformació en exercici de la professió-vocació educativa-formativa fa temps que, per diferents motius –la desfeta sociopolítica que travessa les últimes dècades del segle passat i les de l'evident segle XXI; la derrota sociocultural, complexa i ferotge, que creua les pràctiques educatives i socials dels últims 40 anys; les inacabables opressions: sexual, somàtica, racial, de classe...; etc.– és quasi absent dels *'establiments'* educatius i formatius i, a més, en certa manera, sobreviu depenent d'ajudes, subvencions... que malauradament condicionen i/o determinen el seu caràcter viu i alliberador o, potser, subsisteixen en oasis institucionals, sociopúblics... o, com ja fa algun temps vàrem explicitar, en *'escoles de barri'* que, cada vegada més, esdevenen *'escoles castells'*, aïllades tant de les comunitats –i de les seues gents– en les quals estan enclavades com de qualsevol projecte-programa-procés profundament alternatiu i antagonista, emancipador i ciutadà. I, per tant, amb una fonda debilitat operativa i sense cap possibilitat de promoure la germinació de llavors de llibertat, emancipació, crítica... i, d'aquesta manera, *"es cau en la pura metodologia que subministra, per una banda, obrers aburgessats i, per altra, intel·lectuals fràgils (neonoucentistes) que van d'acadèmics per la vida"*, com va escriure Joan Brossa.

Sí, a més, considerem que la classe (les classes), i també d'altres conceptes-perceptes-afectes claus com el sexe-gènere, el racisme, l'explotació-extractivisme de la natura i dels altres éssers vi-

vents... –així com els diversos corol·laris que comporten la instauració-aplicació de diverses dominacions i colonitzacions de cossos, territoris...– també han estat foragitats de la immensa majoria de les iniciatives institucionals, socials, sindicals... d'educació permanent i que, sols en algunes de les iniciatives educatives permanents-populars, plurals, diverses i antagonistes que, a peu d'obra, persisteixen en la seua activitat-obra de lectura i escriptura crítica-crítica del món.

Tal vegada, caldria reconsiderar que a les pràctiques educatives d'aprenentatge al llarg de la vida, la perspectiva-dinàmica antagonista, emancipadora... és absent. Unes vegades per no comparança, d'altres per l'intens soterrament en regles, disciplines-disciplinars, espais de tancament... i sempre marcades per les línies blaves demarcadores de l'autoritarisme de nou tipus, les dominacions-opressions, el sexisme, el racisme... més o menys adobat per les tecnologies dures i la mística consumista extremament espectadora i espectacular, especialment ara mateix que, com senyala Paul B. Preciado, entre d'altres, *"estem passant d'una societat escrita a una societat ciber-oral, d'una societat orgànica a una societat digital, d'una economia industrial a una economia immaterial, d'una forma de control disciplinari i arquitectònic, a formes de control microprostètiques i mediàtic-cibernètiques"*.

Malgrat aquesta situació, ens cal reconstruir un xarxa policèntrica d'iniciatives educatives permanents-populars-feministes, que en l'actualitat ja estan en moviment [experienciació; cooperació i sanació; desaprenentatge; descodificació; cura i intervenció-aprenentatge...] que implementen les pràctiques diverses i plurals, reals, de crítica i emancipació minuciosament dissidents, antagonistes... en les quals hem de participar i posar dempeus actuacions contra la colonització i/o neutralització dels nostres cossos, les nostres ments, els nostres territoris... i produir allò social i real, inèdit, viable i en transició, d'una altra forma amb algunes noves estratègies [desidentificació, desnormalització, emancipació cognitiva, desmercantilització de les relacions socials, destitució de les pràctiques institucionalitzades de violència, hibridació antidisciplinària i antididàctica, col·lectivització i politització...] que fan imprescindible un canvi de paradigma –que vàrem començar a plantejar en 2003-2023– que: suscite sexualment i política: cooperació, solidaritat i antagonisme; que implique ecològicament i territorial: compromisos pel conjunt dels éssers vivents; que avive culturalment i social: relacions, convivialitats i cures inter éssers vivents;... És a dir, canvis profunds recombinats que sols *"podran ser operats a través de pràctiques concretes de transformació micropolítica"*, com afirma Paul B. Preciado. **Nosaltres-estem-juntes-en-això.**

Dimensió socialitzadora de les narratives a partir d'experiències i vivències de mares i pares

*María Dolores Jurado Jiménez, Universitat de Sevilla; membre de l'Institut Paulo Freire
Traducció: Iolanda Corella Llopis i Marta Malet Carol*

1. Introducció

Agraïm a les persones que coordinen esta revista que ens conviden a ocupar un espai per tal d'expressar i exposar accions, teoritzacions i reflexions construïdes a partir de pràctiques educatives/formatives que desenvolupem al sud de l'Estat Espanyol (a Sevilla).

L'experiència formativa que s'exposa a continuació s'ha desenvolupat al llarg d'aquest curs escolar 2022-2023 amb un grup de 8 persones adultes (entre 40 i 50 anys), en el qual totes les persones menys una són pares o mares d'alumnat d'educació primària i secundària que assisteix a tallers extraescolars que s'organitzen des de l'*Asociación CAR Intelectual Tesla*, de la qual formem part des de fa 12 anys. En aquesta, s'organitzen tallers de desenvolupament i creixement personal per a alumnat i famílies i s'incorporen coneixements de: orientació acadèmica i professional, intel·ligència emocional i autocontrol, neurociència, *mindfulness* i meditació, enneagrama, *reiki*, musicoteràpia, artteràpia, aromateràpia, entre d'altres.

Durant aquest curs escolar (2022-2023), s'ha ofert un taller en el qual s'aprofundeix en les "*històries de vida*" amb pares i mares de l'alumnat que assisteix a altres tallers. Aquest treball s'ha ofert també a persones adultes que, voluntàriament, han optat per realitzar-lo. A aquest taller se l'ha anomenat: "*TALLER: LES NOSTRES HISTÒRIES DE VIDA COM A FILLES I FILLS... I COM A MARES O PARES... Patrons educatius que ens guien en eixe procés formatiu*"...

En aquest article s'exposa, a grans trets, aspectes importants del taller, així com algunes de les temàtiques que es treballen. Essencialment s'incideix en la importància de comprendre aquestes temàtiques tenint en compte les teories que permeten analitzar-nos, no sols des de la singularitat de cada persona sinó, essencialment, com a éssers socials i socialitzadors, i apunta a recrear una formació més integradora i compassiva; és a dir, ser capaç d'ampliar la mirada des de diversos angles, sentir i respectar els processos i la dignitat que ha de tindre cada persona.

2. Aproximació a la narrativa amb històries de vida en formació amb famílies

La Història de Vida pot tindre diferents utilitats: en ocasions, s'usa com una tècnica d'entrevista qualitativa valuosa en els estudis de ciències socials (Amorós Guillen; Martín-Aragón Gelabert i Terol Cantero, 2019:30); en altres, com una tècnica d'investigació biogrficonarrativa en la qual, en ocasions, l'entrevistador o entrevistadora d'aquelles persones considerades "testimonis-experts" (Morriña, 2017), estratègicament simula desinformació o ingenuïtat (Plano i Querzoli, 2003 en Amorós Guillen; Martín-Aragón Gelabert i Terol Cantero, 2019:31).

En este cas, -i tenint present que és un acte molt valent el fet de recrear una narrativa en la qual la persona es pensa per si mateix en veu alta, i, en concret, el fet de donar-li forma de relat de vida autobiogràfic- es planteja com una metodologia que facilita processos transformadors d'educació existencial i social (Jurado Jiménez, 2015) en tant que constitueixen processos formatius-investigadors des de la praxi. Es parteix de la idea que l'àrea formativa per a les famílies, com a col·lectiu, és encara un espai situat als marges educatius de la formació permanent i que troba escletxes en espais com el d'aquesta associació...

En aquest procés s'han incorporat diferents eines que permeten introduir, teoritzar o aprofundir en les diverses temàtiques que s'exposen en els relats de vida, construïts de forma individual i compartits col·lectivament, en un procés inacabat però que ajuda a donar altres salts conscienciadors. La pretensió inicial ha sigut no quedar-se atrapats en aspectes teòrics o en lamentacions de vivències personals, sinó apuntar a integrar aquestes vivències com a elements formadors-socialitzadors que ajuden a crear opcions de vida més conscients.

Aquest treball formatiu amb històries de vida, malgrat haver sigut après de forma vivencial des de 1998 fins a 2009 en els cursos de doctorat de la Universitat de Sevilla amb la nostra benlloguda Isabel López Górriz (professora titular de Pedagogia que fundà, de forma pionera a Sevilla, les bases d'una pedagogia més existencial i social i que després fou acompanyant, amiga i companya), encara constitueix un repte en la nostra trajectòria professional i personal, cada vegada que es reprèn; ja que cada vegada que es treballen les històries de vida en la formació permanent amb persones o col·lectius diversos, implica l'ús d'eines que es van actualitzant i materials sensibles que es creen de forma idiosincràtica. Per tot açò, aquest treball requereix d'una disposició important a ser interpel·lades per a gestar canvis que poden requerir una reordenació socialitzadora i personal de la qual la persona acompanyant no queda al marge. És a dir, aquesta interpel·lació no sols incideix a les persones que es presten a realitzar l'esmentat treball assistint i participant en el taller, sinó també a qui el dinamitza i guia.

3. Motivacions, objectius i normes consensuades del taller d'històries de vida com a activitat formativa voluntària

Les motivacions de les persones per a realitzar el taller són diverses; no les uneix un únic motiu, però, entre altres aspectes, destaquen el fet de voler millorar i avançar en la seua vida personal, sobretot respecte a la relació amb les seues filles i fills. Dos d'elles mostraren obertament a l'inici del taller una resistència a realitzar el treball; malgrat açò, han continuat donant-se l'oportunitat i elaborant-lo.

En aquest taller, no es parteix de zero. Les persones que s'han animat a desenvolupar-lo tenen ja una experiència formativa complementària de cursos anteriors, no

específicament amb narratives autobiogràfiques, però sí en temàtiques i dinàmiques que han obert espais per a fer un treball de desenvolupament personal. Amb elles, en aquest taller, s'han plantejat alguns objectius com els següents:

- a. **Prendre consciència de com arribem a ser qui som** ara i, sobretot, de quins **patrons** d'actuació, pensament, sentiments, emocions, gestos, conductes, activitats, etc., que hem après o hem interioritzat, estem **reproduint** i estem **traslladant a les nostres filles i fills**, o fins i tot, a nebodes o nebots o persones de l'entorn proper amb les quals tenim vincles estrets.
- b. Comprendre la nostra història i contextos psicosocials i educatius des de la perspectiva d'una base teoricopràctica científica per a una **presa de decisions coherents i conscients** en les nostres vides.
- c. Prendre consciència que la història l'escriu **cadascú des de la seua experiència en un moment determinat**; i que la realitat que percep és en funció d'eixes experiències que poden distar de la forma com ho entén altra persona que escriga la seua història.
- d. **Reflexionar** per a poder **iniciar canvis** en la comprensió de qui som i com modelem els fills i filles a partir de les opcions que prenem, a partir d'un encontre grupal i d'una tasca individual.
- e. **Comprendre** que **el grup** és essencial per a comprendre millor la nostra singularitat, però a la vegada, ser més comprensius i comprensives amb la diversitat.
- f. **Generar un material** que en algun moment es podrà compartir amb les filles i fills per ajudar-los en el seu procés evolutiu de desenvolupament personal i/o professional. Aquest material que cada persona escriu sols el té la persona; la resta pot anotar algun aspecte en cada sessió però no tindre l'escrit original, llevat que la persona desitge compartir-lo amb les altres.

Aquests objectius han sigut exposats al grup a l'inici del treball per a poder modelar-los, canviar-los, reordenar-los i després s'han compartit per a tindre'ls presents en cada sessió. Ha sigut necessari revisar-los i refrescar-los en algun moment, quan el qüestionament ("per a què fem aquest esforç?") ha envaït de manera soterrada el procés formatiu i ha arribat a paraitzar l'escriptura i, en alguns casos, la compartició oral d'aquesta.

Les normes han sigut primer exposades i, posteriorment, consensuades, tot sent aquest aspecte essencial per aprofitar bé la formació del taller i quedant enunciades com segueix:

- **Cal ser puntuals** perquè el procés no es retarde.
- Tenint en compte que la informació que es va a treballar és personal de cadascuna de les persones que assisteixen al taller, independentment que siguin familiars o no, és molt important que **aquesta informació no s'ex-**

trapole a altres contextos per tal de no desvirtuar allò que es viu en aquest espai i temps.

- També és essencial que **cada persona es compromet** de forma coherent amb si mateix i amb el procés grupal, **i que en cada sessió duga alguna cosa escrita** per a compartir-la. Açò és essencial ja que el procés no pot avançar si no hi ha **participació i col·laboració**. Som conscients que unes parts resultaran més costoses que altres d'escriure i treballar, però aquest és precisament el repte del taller: no deixar passar el temps per a abordar eixes parts i sanar-les en la mesura que és possible.
- **Cal escoltar-nos** unes a les altres amb “ulls de principiants”.
- Partim del suposat que **ningú menteix en contar la seua vivència**, ja que és la seua vivència i no la d'altra persona. Per descomptat que açò es podria donar per fet, però sempre convé recordar-ho: **NO S'HA DE JUTJAR** a les persones que conten el seu relat; és la seua història i la seua vivència tal com ella la percep o la va percebre, i així ha de ser respectada.
- Cal procurar no contradir a qui exposa la seua història. En tot cas, es poden **plantejar interrogants** per a que la persona pugui reflexionar al voltant del que conta o sent. Per tot açò, és molt important que estem atents i siguem observadors del que conta i de com ho conta. Es tracta de recolzar-nos en el procés grupal per tal d'**aprendre tots de tots**.

A l'inici del taller semblava que aquesta informació estava de més, però en alguna sessió es va haver de reprendre per a ressituar-nos en el procés formatiu i amb el compromís adquirit; sobretot, amb el fet d'escriure i amb alguna que altra fricció entre relats contats o visions plantejades per persones molt properes.

4. La dinàmica del treball en el taller d'històries de vida com a activitat formativa voluntària

Les sessions s'han espaiat una vegada al mes, i constitueixen un total de 10 sessions que queden distribuïdes de la següent manera: una sessió per a explicar la dinàmica i la base teòrica del taller i crear col·lectivament el compromís i redefinir normes i objectius formatius; quatre sessions per a analitzar els nostres ancestres dues generacions anteriors; tres sessions per abordar la nostra història i dues sessions per abordar la relació amb els fills o filles. Han quedat plantejades de la següent manera:

- **Sessió 1.** Presentació del taller amb dinàmiques i argumentació teòrica per a comprendre la importància de fer aquest gran esforç. Analitzem i exposem el compromís que pren cada persona. Dissenyem com farem el treball d'indagació en les nostres històries de vida. Sondegem sobre temàtiques psicopedagògiques i educatives que siguin importants per al grup. Tenim presents els nostres arbres genealògics.

- **Sessió 2.** Presentem qui són els nostres **iaios materns** a grans trets. Família extensa (i també si ha hagut algú significatiu: ties, *tios*, cosins, cosines...).
- **Sessió 3.** Presentem i analitzem qui són els nostres **iaios paterns** a grans trets. Família extensa (i també si ha hagut algú significatiu: ties, *tios*, cosins, cosines...).
- **Sessió 4.** Presentem a la nostra **mare** i analitzem aprenentatges instal·lats en nosaltres.
- **Sessió 5.** Presentem al nostre **pare** i analitzem aprenentatges instal·lats en nosaltres.
- **Sessió 6.** Treballem la **nostra infància** (1. Prenatal//2. Primera infància//3. Infància primerenca o segona infància//4. Infància mitjana o tercera infància).
- **Sessió 7.** Treballem la nostra **adolescència i joventut o adultesa primerenca**.
- **Sessió 8.** Treballem la nostra adultesa o **adultesa mitjana i la relació de parella**.
- **Sessió 9.** Treballem sobre la història dels **nostres fills i filles** (1).
- **Sessió 10.** Treballem sobre la història dels **nostres fills i filles** (2) i **recapitulem els aprenentatges** realitzats a partir del treball amb històries de vida.

La dinàmica que se segueix en cada sessió requereix de diversos passos o parts:

La part. En un espai còmode (amb coixins, estores, etc.) ens disposem a realitzar una **Meditació guiada** (uns 10-12 minuts aproximadament) que ajuda a relaxar-se i a desconnectar amb l'exterior per ressituar-se i predisposar a l'aprenentatge des del present... (en la mesura del que siga possible aquesta estarà en sintonia amb algun o alguns aspectes a tractar en la sessió: agraïment als ancestres, relacions difícils, reprendre a la xiqueta o xiquet interior, etc.). Aquesta acció forma part dels processos de **Mindfulness i d'Intel·ligència Emocional** [apresos amb la nostra estimada companya i amiga Angie; M. Ángeles Oliva Jiménez –psicòloga i orientadora educativa de més de 30 anys d'experiència en centres escolars– ha treballat anteriorment amb els pares i mares que assisteixen al taller en altres cursos acadèmics tot tractant temàtiques variades de desenvolupament personal i social–], i es reprenen com a un punt que travessa el procés formatiu i investigador al qual es disposen les persones participants del taller. Segons Kabat-Zinn (2019), el *mindfulness* és un element que facilita la transformació i la curació personal i global, que ajuda a actuar des d'una perspectiva ètica en una època tan turbulenta com la present. Segons aquest conegut autor, el que ens depare el futur dependrà de com ens relacionem cadascú de nosaltres amb el moment present, atés que és ací on resideix una profunda saviesa, compassió i

llibertat. I malgrat que s'entén que aquests propòsits requereixen d'altre tipus de treball, en el taller aquestes pràctiques ajuden; i les mares i els pares agraeixen eixe moment d'exercici per a centrar-se i la possibilitat de desconexió dels pensaments i tràfec que porten de l'exterior.

2a part. Una vegada situats i havent anat al bany, begut aigua, etc.; mentre es desenvolupa el taller s'ofereix alguna cosa de berenar ja que se sol fer tard, de 17 a 20 h. Es té present que són tres hores i que han d'aprofitar-se bé perquè done temps a tothom de compartir i reflexionar. Ens disposem per a aprendre de l'exposició per part de l'acompanyant d'**aspectes teoricopràctics** importants per a comprendre millor la metodologia seguida en cada taller, així com a situar la importància de l'escriptura i dels temes que van apareixent en cada sessió; sobretot, aquells que fan referència a **vincles i patrons** de comportament, pensament i emocions. Aspectes teòrics diversos -la mort, el naixement d'un germà, malalties, separacions, treballs que traspassen allò legal, intents de suïcidi, maltractaments, dependències, emigracions, etc.- es reprenen en cada reunió, ja que encara que en una sessió ens centrem en uns aspectes, aquests poden ser ampliat o represos en altres sessions posteriors per a aprofundir més sobre aquests i connectar-los amb situacions o vivències compartides en el grup. D'aquesta forma, l'aprenentatge no és lineal ni tancat, sinó que es va co-construint a poc a poc en base als plantejaments i necessitats que es detecten en el grup. Per tot açò, és important tindre paciència amb aquests processos, tant a nivell singular com a nivell col·lectiu. Els ritmes els marca el grup, no sols la persona que guia el procés.

3a part. Posada en comú d'aspectes essencials personals que es vulguen compartir per a generar una reflexió compartida. Cada persona llig allò escrit i s'expressa en cada sessió. Els **temps** de participació han de ser **compartits** de forma equitativa. Encara que no sempre és així, ja que es donen diferents situacions que cal abordar, i en aquest procés solem ser flexibles i donem marge a cada persona segons la seua necessitat, tractant de ser equilibrats. Ací sorgeixen resistències a l'escriptura i no sols en qui no té l'hàbit d'escriure com a quelcom quotidià o per a qui aquests processos formatius li queden molt lluny del seu dia a dia, sinó també per a qui pensa que hi haurà un moment idíl·lic per a escriure i que quedarà tan bonic com una novel·la. Açò cal reconduir-ho en cada sessió, ja que no es pot comprendre el salt qualitatiu que suposa tindre més o menys clar i ordenat el procés vital si no es passa a una escriptura viencial i després es comparteix.

4a part. Cada persona fa una reflexió sobre el que ha après o sobre el que més li ha cridat l'atenció d'allò exposat en cada sessió o planteja algun interrogant o tema per a aprofundir en les properes sessions. Aquestes poden ser registrades en un quadernet per reforçar-les o recordar-les més endavant.

5a part. La persona que acompanya envia després de la sessió (i abans de la propera) el material teoricopràctic treballat junt a una **síntesi de temàtiques** i aspectes

¹ Potser caldria recordar que: tots estem aprenent i que la por al full en blanc, que és quelcom que pot ocórrer, s'ha d'exposar per a abordar-la de forma conjunta. També tingueu present que postergar la tasca fins a trobar el moment ideal i el temps adequat pot ser altre límit que es trobe. Cal pensar que este no és un document definitiu, sinó que es podrà ampliar en altres etapes, trobant el temps i les ganes, però ara s'ha de considerar com un començament. Aquest escrit podrà servir de llegat a les vostres filles i fills i... Quin regal millor? Tant de bo els nostres pares ens hagueren fet aquest regal... ¿No creieu que, malgrat els biaixos que pogueren tindre, vos hauria ajudat a tindre altra comprensió i vos hauria pogut permetre donar altres salts quant a aprenentatge vital? Recorda que ser una persona més conscient de si mateixa i dels seus actes, és un requisit indispensable per a generar coherència i construir-se en la complexa tasca de ser. Volem ser un millor pare o mare cada dia? ¿Comencem per nosaltres i nosaltres en relació amb els altres? Es parteix de la idea que fer un relat de vida ajudarà a comprendre, a aprofundir o a donar sentits diferents a la teua història; i la teua història està feta

que han aparegut en cada sessió. D'aquesta forma, s'ajuda a comprendre que el relat singular deixa de tindre la mateixa forma quan cadascú ho escriu per a passar a altre format més genèric i inserit en un context sociohistòric i cultural determinat que ha condicionat part de la història de cada persona, més enllà de les circumstàncies personals que travessen cadascuna. Són, per tant, components socials i socialitzadors els que es tracta d'explicitar per a poder prendre consciència que les vivències personals estan inserides en processos contextuais més amples dels que, en ocasions, no tenim consciència ni ens parem a vore'ns com a agents socialitzadors que formem part d'una història contextualitzada.

En el procés s'ha pogut constatar que algunes persones sí que mostren un interès més profund per aquestes lectures i que diuen que els ajuda a ressituar-se, i d'altres, que estan més apegades als seus processos de desenvolupament personal, es queden més amb la vivència; per la qual cosa aquest salt qualitatiu teoricopràctic queda en un segon pla, sent la part vivencial i d'oralitat la que va permetent comprensions diferents de les vivències compartides.

Reflexions sobre el procés formatiu amb narratives compartides inicialment en el grup

L'acompanyant exposa al grup algunes pautes i reflexions al voltant de l'experiència prèvia amb el treball formatiu d'històries de vida, per entendre que pot ajudar a donar impuls en el procés representant-lo al llarg d'aquest per no perdre la finalitat que cada persona va exposar inicialment:

- Algunes persones són més donades a l'oralitat que a l'escriptura i es pot arribar a pensar que no se sap escriure bé; però aquest fet no és cap problema, ja que del que es tracta és de sentir-se acompanyada en el procés. Un suggeriment és que aquelles persones que siguen més donades a relatar de manera oral, puguen primer gravar-se i després passar-ho al paper o a l'ordinador perquè així siga més fàcil modificar o ampliar l'escrit.¹
- Cal recordar que es pot **escriure tot allò que es vulga** i que d'això, es compartirà sols allò que s'entenga que és el més important per a cada persona o per al grup. L'escrit i la decisió és de cada persona i ella decideix què comparteix i què no està encara en disposició. De vegades, al relatar, la persona sent que queda vulnerable i exposada, però també eixa vulnerabilitat dona força, per la valentia d'afrontar-se a allò que se és en l'ara i als canvis que s'estan fent per millorar, malgrat que puguen aparèixer crisis en el procés i no vore's els canvis com a tals, doncs són processos d'anada i tornada.
- **Prendre nota d'aspectes que criden l'atenció de la vida diària** és essencial en aquest procés per a treure-li profit de forma aplicada i vivencial.
- Una història de vida es comprén a la llum d'altres històries de vida, per això les persones embarcades en aquest procés tenen l'oportunitat de **viure un**

procés que serà únic, ja que si es fera amb altres persones seria diferent; ni millor ni pitjor, però sí diferent.

- Cal recordar que tot el que es pugui avançar en el complex procés de **comprendre com s'ha arribat a ser com se és en el present**, és un avanç que **ajudarà en les relacions actuals a comprendre el procés social i socialitzador, sobretot amb i a través de les persones més properes, i entre elles estan les filles i els fills**. Els **canvis en alguns aspectes que es venen repetint de forma generacional** són més probables i possibles si hi ha **esforç, voluntat, consciència i constància**, que si no es plantegen. Aquest no és un procés que vingi donat o que es done sense més, ja que, com tot procés vital, requereix d'una **intencionalitat**; al menys allò que queda en les nostres mans, que no sempre és tot; sols una part però eixa part pot ser essencial per a gestar altra empremta i donar altres impulsos.
- És important que els relats tinguen un **caràcter reflexiu** majorment sobre u mateix. **No es pot canviar el passat**, però tal vegada sí que es pot analitzar allò aprés més en profunditat des del present. És important que se sàpia que la primera escriptura no té per què ser la definitiva. En aquests processos sol ocórrer que s'escriu, es llig, es reescriu, es rellig... A mesura que es va tenint intimitat amb el relat, la persona pot sentir-se menys perduda i més a gust amb aquest. No és una tasca fàcil, però no s'ha de perdre de vista que pot ser, i ha de ser, una **tasca gustosa i gratificant** que pot ajudar a **relativitzar i distanciar** emocions o sentiments i **re-crear els aprenentatges** realitzats, tot enfortint-nos a diferents nivells. És important que aquesta escriptura es duga en cada sessió i que després de la primera sessió que és introductòria, es comence aviat a realitzar-la per a prendre impuls. Primer es comença per persones més allunyades de l'arbre genealògic per a després reprendre-les a cadascuna. Cal recordar que la subjectivitat és allò que cada persona construeix i que moltes subjectivitats donen la possibilitat d'objectivar-se i que existeixen tantes realitats com persones hi ha.

5. Reflexions formatives sobre narrativa i el seu aspecte social-socialitzador

Aquest procés formatiu narratiu està constituint no sols un espai i un temps que permeten un procés comunicatiu compartit i constructiu, sinó, essencialment, socialitzador i conscienciador, en tant que unes narracions conviden a aprofundir a altres, interpellant la pròpia vivència o creença que s'ha construït de manera singular. Ací es tracta d'aprofundir en l'aspecte social de les interrelacions que es modifiquen o construeixen a partir d'anàlisis minuciosos de situacions que poden estar bloquejant emocionalment a la persona que es predisposa a obrir-se i a deixar-se interpellar.

de co-construccions en vinculació amb altres persones; és per això que aquests salts qualitius passen no sols en el pensament sinó que també travessen els sentiments, i aquests ens predisposen a les accions i interaccions més conscients i, per tant, tot açò no sols repercuteix en tu, sinó que s'entén que podrà ajudar més a les teues filles i fills en els seus processos de desenvolupament personal i social.

Donar el salt a comprensions diferents a partir d'allò construït singularment i incorporant les aportacions del grup (en format de pregunta, d'altres experiències o d'observacions) ajuda a gestar pensaments, emocions i comprensions que provoquen actituds i accions que es viuen com a més coherents i conscients. És a dir, dona lloc a un posicionament més comprensiu i compassiu cap a cada persona amb qui s'han compartit les vivències o cap a qui, quasi sense conèixer-les (per exemple, per haver mort, per haver influït en un moment vital important) s'han instal·lat internament, tot formant part del propi modelatge intern que afecta a la forma com cadascú es conforma a sí mateix, i a com influeix en relació i vinculació amb les altres persones. Des d'aquest treball, s'apunta a reconfigurar eixa autonomia-heteronomia en la qual s'oscil·la tot el temps de vida.

Referències bibliogràfiques

- AMORÓS GUILLEN, S. E; Martín-Aragón Gelabert, M. i Terol Cantero, M.C. (2019). *Historias de Vida: Aplicación Práctica con Personas en Riesgo de Exclusión Social*. Editorial Universidad Miguel Hernández.
- KABAT-ZINN, J. (2019). *Mindfulness para todos. La sabiduría para transformar el mundo*. Libro IV. Barcelona. Kairós.
- MORRIÑA-DÍEZ, A. (2017). *Investigar con historias de vida: metodología biográfico-narrativa*. Madrid. Narcea Ediciones.

Autor de la il·lustració: Valentín González

12 i 13 de juliol de 2023 · Xàtiva
CPFFA Francesc Bosch i Morata

Recreant pràctiques crítiques i emancipadores en l'educació al llarg de la vida

UNIVERSITAT
ID VALÈNCIA
Facultat de Ciències Socials

Associació de Persones
Adultes Participants
CPFFA FRANCESC BOSCH I MORATA

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora de l'Educació
Permanent d'Adults al País Valencià

